

Les víctimes indirectes: la influència del terrorisme en la nostra societat

Alumne: Samanta Antolín Cartanyà

Directora: Cristina Fernández Bessa

Grau de Criminologia (2017-2018)

Universitat Oberta de Catalunya

*“Els terroristes intenten modificar el
nostre comportament provocant por,
incertesa i divisió en la societat”*
Patrick J. Kennedy

ÍNDEX

1- INTRODUCCIÓ	1
- Delimitació del tema de recerca	1
- Plantejament del problema	1
- Justificació de la recerca	3
- Continguts i límits	4
2- MARC TEÒRIC	5
- Antecedents	5
- Teories	6
- Definició de conceptes	8
■ El terrorisme	8
■ Sensacions	10
■ Víctimes indirectes del terrorisme	11
3- HIPÒTESIS	13
- General	13
- Específiques	13
4- OBJECTIUS	14
- General	14
- Específics	14
5- METODOLOGIA	15
- Tipus d'investigació	15
- Mètode de recerca	16
- Fonts i tècniques utilitzades per a la recerca	16
- Qüestions ètiques	18
6- INTERPRETACIÓ DE LA INFORMACIÓ I RESULTATS	18
7- DISCUSSIÓ	24
8- CONCLUSIONS	27
9- REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	30
ANNEX I	31

INTRODUCCIÓ

1.a Delimitació del tema de recerca

Aquest treball tracta d'un estudi respecte les sensacions que provoca el terrorisme a la ciutadania, per a esbrinar quins factors i variables poden influir en major mesura en aquestes sensacions, i si els darrers esdeveniments terroristes que han tingut lloc en el nostre país han influït en aquestes sensacions, produint canvis en les mateixes així com en algunes circumstàncies de la vida de la ciutadania.

Els objectius del treball són conèixer com es configura la por o la inseguretat generada pel terrorisme en la població, és a dir, esbrinar quins són els factors que influeixen més en aquestes sensacions. En aquest treball es pretén esbrinar si en les sensacions que produeix el terrorisme, són més importants els factors interns, aquells que tenen a veure amb l'individu en si, com l'edat, la situació econòmica, etc., o els factors externs que tenen a veure amb el terrorisme, com podrien ser les característiques dels atemptats, dels terroristes, etc. En aquest treball, també es busca obtenir respostes per a saber quines variables són més importants, i d'aquesta manera, en un futur poder prendre mesures per a evitar aquestes sensacions de por i inseguretat en les variables que més influeixin o, si més no, disminuir-les.

La pregunta d'investigació per a aquest treball seria, conèixer com el terrorisme, i especialment el terrorisme pròxim geogràfica i socialment, genera sensacions de por i inseguretat en la població i com es configuren les mateixes, i així com saber quins són els factors que més hi influeixen.

1.b Plantejament del problema

Es considera terrorisme aquelles accions destinades no només a causar el major nombre possible de víctimes directes, sinó també causant víctimes indirectes, entre aquella gent que pot canviar els seus hàbits, lloc de residència o quelcom a causa dels actes terroristes, i són aquests individus i les seves característiques les que ens interessa estudiar en aquest treball.

Donat que la població a Catalunya és superior als 7 milions d'habitants, no és fàcil, per no dir que és gairebé impossible, conèixer la situació i les sensacions de tots els habitants, però si d'una proporció d'ells i extrapolar-la a la població total de Catalunya. El fet que no fa ni sis mesos, la zona objecte d'estudi fos víctima d'un atemptat terrorista facilita, com he esmentat anteriorment, que la majoria de la població conegui el tema i pugui respondre amb més criteri els sentiments que li ha generat aquest recent atemptat, més enllà de l'efecte que genera el terrorisme en altres llocs d'Europa o d'altres països. El fet que sigui recent, ens permetrà analitzar les sensacions que va deixar aquest atemptat i la reacció posterior.

Un punt important del terrorisme, es el fet que podem distingir entre les víctimes directes i indirectes, com exposa Joan Anton Mellón (2017), pel que el terrorisme genera directament víctimes que han patit el seu atac directament, l'ús de la força en contra seva o de forma molt propera, però també genera víctimes indirectes entre la població, com una amenaça, que els porta a pensar que ells poden ser els següents en patir un atemptat; amb aquesta sensació d'inseguretat juguen les organitzacions terroristes per a doblegar la voluntat de la població i imposar les seves idees, utilitzant el terror per doblegar la població.

Les víctimes indirectes es poden considerar aquells subjectes que no pateixen de manera directa les conseqüències i danys, ja siguin físics, psicològics o econòmics, d'un delictes, però que arran d'aquest, pot variar la seva actitud i les seves sensacions.

La prevenció també es una qüestió important en el terrorisme, i en la mateixa existeix el debat sobre si la manera més efectiva de prevenir-lo és declarant una guerra contra el terrorisme, atacant als terroristes de forma prèvia a que ells ataquin, és a dir, sense la existència d'un delictes previ més que la pertinença a una organització terrorista, o si arrestar-los després d'un atac, quan han comès el delictes. Si bé des d'un punt de vista ètic, el més adequat seria arrestar els terroristes després d'haver comès el delictes, és cert que això comporta no actuar de forma prèvia i, possiblement, posar en perill moltes vides innocents, pel que en defensa d'aquestes vides innocents, en moltes ocasions, les forces de seguretat desapareixen primer i pregunten després (Collins, 2013). No existeix una línia clara que separi les dues intervencions i quina seria la més idònia, tot i que sembla clar que la millor intervenció és aquella en la que no hi ha víctimes o hi ha el menor nombre possible d'elles, i en les que la població sent més seguretat i es sent més protegida. Aquestes intervencions prèvies, a més d'entrar en el punt de vista ètic, també poden topar amb les garanties i drets fonamentals dels que gaudeixen tots els ciutadans, ja que en una actuació preventiva, sense que s'hagi comès delictes, es viola el dret a la presumpció d'innocència, podent donar-se el cas que és tracti com a un possible terrorista a un individu que res hi té que veure, pel que les dificultats per als cossos de seguretat encara són majors, donat que tenen la obligació de protegir a la ciutadania sense vulnerar els drets fonamentals de la mateixa, el que no sempre és una feina senzilla, motiu pel qual s'han de tenir els suficients i clars indicis que un individu pertany a una organització terrorista o està preparant un atac terrorista, per a procedir a la seva detenció, però resulta complicat definir a un individu com un terrorista si no ha comès cap acte terrorista amb anterioritat.

Una mostra de prevenció del terrorisme són les actuacions que duen a terme regularment els cossos de seguretat de l'Estat, com els Mossos d'Esquadra o el Cuerpo Nacional de Policia, els quals regularment duen a terme actuacions en el marc del terrorisme gihadista i desmantellen cèl·lules i detenen sospitosos de terrorisme, que en ocasions estaven llestos per a dur a terme un atac terrorista, ja sigui en el nostre país o fora.

El terrorisme també es pot considerar com una eina per a provocar el terror en la societat, la qual sempre mira de tenir la major seguretat possible, i de millorar les sensacions de seguretat que té, i el terrorisme, precisament, el que ataca, més enllà de les víctimes directes dels seus atacs, és aquesta sensació de seguretat, busca que la gent visqui amb por, canvii les seves rutines o es sotmeti a les seves idees per a salvaguardar la seva vida i les seves possessions, pel que imposant un període de terror, el terrorisme aconsegueix part del seu objectiu. Joan Anton-Mellón (2017), tracta en el seu llibre "Terrorismo, disección de la barbarie", aquesta cerca que fan els terroristes, no només de buscar víctimes directes, sinó també indirectes, per mitja de la por que causen els seus actes, que en ocasions poden tenir lloc a molts quilòmetres de distància, però que per l'acció, en ocasions excessiva, dels mitjans de comunicació, difonen l'acció terrorista de forma global, i la sensació de por i d'inseguretat augmenta arreu del globus. Els propis terroristes etiqueten a aquests individus com a víctimes indirectes, de manera que en un atemptat terrorista, el nombre de víctimes a comptabilitzar podria anar més enllà de les víctimes directes, i augmentar en milers si es tinguessin en compte totes les víctimes indirectes dels mateixos (Mellón, 2017).

1.c Justificació de la recerca

La justificació per a dur a terme aquest treball és, en primer lloc, que el terrorisme sempre ha sigut un tema que m'ha atret per al seu estudi, i aquest interès ha augmentat després dels atacs terroristes dels últims anys a Europa, i de l'agost de 2017 a Barcelona i Cambrils, motiu pel que volia dur a terme un treball relacionat amb aquesta temàtica. El fet de dedicar-lo a l'estudi de les sensacions que el terrorisme genera en la població, sorgeix en part per abordar una vessant del terrorisme que es pugui estudiar mitjançant una recerca empírica en un treball de final de grau, donat que el terrorisme en si és un àmbit molt extens i amb moltes variants i temes a tractar, pels quals són necessaris un recursos, tant temporals com d'espai dels que no disposem per a realitzar aquest estudi. Una altra raó per a dedicar el treball a aquest estudi, és també per a conèixer les sensacions que pot haver provocat els atemptats de Barcelona i Cambrils en la població, especialment en si ha provocat canvis en la conducta o més por i inseguretat, donat que és un fet molt recent en la nostra zona, això facilita que la població pugui recordar millor les sensacions que va patir en aquell moment, i les reaccions que ha tingut de manera posterior, el que seria més complicat de recordar si no hi hagués hagut cap atemptat terrorista de forma més o menys recent en una zona tan pròxima. El fet que aquests atemptats siguin tant recents i propers, ens pot ajudar a obtenir una idea més aproximada de les sensacions que té la ciutadania després dels mateixos i, donat el cas, a prendre mesures per a prevenir la por i la inseguretat en la població, d'aquí la importància de conèixer els factors que influeixen en aquestes sensacions, per així poder buscar solucions o vies per a reduir-les. Un altre motiu per a dur a terme el treball sobre aquesta temàtica és el fet que no existeixen moltes referències concretes sobre les sensacions que provoca el terrorisme, especialment al nostre país, on podem trobar referències al terrorisme, però no a les sensacions que provoca, per això decanto el treball cap a aquesta vessant que a dia d'avui està menys estudiada. En altres idiomes, com és l'anglès, sí que podem trobar articles i altres referències respecte a les sensacions que genera el terrorisme, inclús sobre com tractar-les, com pot ser l'article de Robert L. Leahy (2018) a *Psychology Today*, en el que exposa la por que ens pot generar el terrorisme i com reaccionem en front seu.¹

Les víctimes indirectes del terrorisme, la sensació d'inseguretat i por que poden tenir, són les que donen peu al treball, com també conèixer quins són els factors que influeixen en que un individu esdevingui una víctima indirecta del terrorisme, així com saber fins a quin punt la societat considera que el terrorisme és un problema majoritari.

Des dels atemptats de l'onze de setembre de 2001 a Nova York, la visió que es tenia del terrorisme i del mal que podia arribar a fer ha canviat molt, sobretot en el si de la població civil, i va suposar un punt d'inflexió per a què la societat i alguns estats es prenguessin més seriosament el terrorisme i el perill que pogués tenir, el mal que podia causar. Alguns països com els Estats Units o Espanya, ja tenien present a nivell policial i polític la qüestió del terrorisme, però aquests atemptats van suposar un impuls a polítiques més bel·ligerants i a imposar més restriccions a la llibertat de la població en nom de la seguretat; els Estats Units per exemple, van iniciar una nova ofensiva a Orient Mitjà després dels atemptats de 2001, així com han anat implementat càmeres de videovigilància a les ciutats per a prevenir possibles actituds terroristes. Aquests atemptats, i la seva xifra de morts, també van servir per un dels propòsits

¹ Leahy, Robert L. (2018). How to Think About Terrorism. [en línia] *Psychology Today*. Data consulta el 8 de març de 2018 des de: <https://www.psychologytoday.com/blog/anxiety-files/201802/how-think-about-terrorism>

buscats per l'organització terrorista Al-Qaeda², el qual era generar la por i el terror entre la població, i tot i que aquests sentiments es van relaxant amb el temps, el sorgiment d'Estat Islàmic i dels seus atemptats a Occident, poden haver avivat de nous aquests sentiments i la inseguretat vers el terrorisme, d'aquí la importància de l'estudi del treball per a poder conèixer les variables que influeixen en aquestes sensacions (Collins, 2013; Horgan, 2009).

1.d Continguts i límits

El contingut del treball està estructurat en tres parts, precedides d'una introducció: en primer lloc, en la introducció i justificació de la recerca, es deixa constància de les motivacions per a dur a terme aquest treball, i dels objectius del mateix; posteriorment es planteja el marc teòric, en el qual s'exposa el tema tractat així com una introducció al terrorisme i al seu concepte, l'estat de la qüestió en el territori, i les hipòtesis del treball. En tercer lloc, s'hi inclou la metodologia del treball, és a dir, com s'ha dut a terme el treball de camp i la recollida de dades per al mateix. Després s'exposen els resultats de la recerca i l'anàlisi de les dades recollides, i per últim es finalitza amb les conclusions.

Els límits del treball, venen marcats en primer lloc, per les limitacions de temps i espai per a dur a terme el mateix, el que impossibilita poder dur a terme una recerca més amplia, i la qual queda limitada a l'àmbit territorial català. No s'estudien més vessants del terrorisme més enllà de les sensacions que aquest genera en la població i en les seves víctimes pel fet que el terrorisme en general és un tema molt extens, que podria donar per a realitzar una infinitat de treballs diferents, i amb un temps limitat no resulta possible dur a terme un treball en diferents àmbits. Tampoc s'ha analitzat el punt de vista o les sensacions dels terroristes per la dificultat per a un estudiant d'aconseguir contactes amb els mateixos, tot i existir certa bibliografia dedicada als motius pels quals un individu esdevé terrorista, aquest no és el tema en qüestió en aquest treball, el qual es limita a les sensacions que provoca el terrorisme i les variables que hi influeixen.

² Al-Qaeda i Isis són dos organitzacions terroristes nascudes a Orient Mitjà, que tenen com a objectiu la consecució d'una Yihad global, amb una ideologia propera, malgrat que Isis parteix de la rama més radical de la ideologia sunnita, la wahabita, mentre que Al-Qaeda és d'ideologia eminentment sunnita.

MARC TEORIC

2.a Antecedents

Per posar-nos en situació vers el tema en qüestió, s'han revisat diferents enquestes relacionades amb el terrorisme les quals són les següents:

El Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS), ha realitzat diverses enquestes referents al terrorisme, tot i que la última de la que es té constància és de l'any 2011, i és va dur a terme a nivell Estatal, a individus dels dos sexes i majors d'edat. Aquest estudi es centra en el terrorisme d'ETA i en la opinió i avaluació respecte al cessament de la lluita armada, i és tenen com a variables a tenir en compte la ideologia o el nivell de nacionalisme de l'entrevistat, així com les seves creences religioses. Les finalitats de l'estudi no són les mateixes, però el tema de fons sí, el qual és el terrorisme; la finalitat d'aquest estudi era una avaluació de la opinió de la població respecte la banda terrorista ETA i el cessament de les seves activitats armades, que tot i que és una finalitat dins l'àmbit terrorista, no s'ajusta al que es vol estudiar en aquest treball³.

El mateix CIS, l'abril de 2004, va realitzar un estudi sobre la percepció ciutadana vers les víctimes del terrorisme a Espanya, que al realitzar-se poc més d'un mes després dels atemptats d'Atocha a Madrid de l'onze de març de 2004, podien donar uns resultats més vàlids en quan a la percepció. L'objectiu i finalitat d'aquest estudi era conèixer la percepció i el recolzament que tenia la societat espanyola vers les víctimes del terrorisme, més que no pas conèixer les sensacions que tenia la societat respecte al mateix, però es un objectiu més pròxim al de la meua recerca que no pas l'estudi mencionat anteriorment⁴.

El diari La Vanguardia⁵, va llançar una pregunta a tots els seus lectors, abans de l'atac terrorista a Barcelona i Cambrils, el qual va rebre 1.007 respostes, respecte a la preocupació que tenia cada individu sobre la amenaça terrorista, amb uns resultats majoritaris (un 77,45%) que mencionaven que sí que sentien preocupació per aquesta amenaça. Aquesta enquesta no es pot considerar com un estudi pròpiament dit, però sí que serveix per observar que tres quartes parts dels individus que responen la qüestió, sí que senten aquesta preocupació per l'amenaça terrorista, el que ens porta al nostre treball, a l'estudi de les variables que influeixen més en aquesta preocupació. No és pot tenir la mateixa consideració per aquesta enquesta que per un estudi realitzat pel CIS, en primer lloc, perquè els mitjans no són els mateixos, ni tampoc la selecció dels integrants segons diverses variables, ni l'amplitud de la mostra, pel que aquests resultats extrets per La Vanguardia, ens poden ajudar a conèixer les sensacions dels ciutadans enquestats, però no ha extreure conclusions segons les variables.

³ Barómetro de Noviembre 2011 (2 de Noviembre de 2011) [en línia] Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas. Data consulta el 5 de gener de 2018 des de:
http://www.cis.es/cis/opencm/ES/1_encuestas/estudios/ver.jsp?estudio=12024&cuestionario=14198&muestra=19639

⁴ Percepción ciudadana sobre las víctimas del terrorismo en España (28 de Abril de 2004) [en línia] Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas. Data consulta el 5 de gener de 2018 des de:
http://www.cis.es/cis/opencm/ES/1_encuestas/estudios/ver.jsp?estudio=4456

⁵ ¿Estás preocupado por la amenaza terrorista en España? (7 de julio de 2017) [en línia]. Data consulta el 5 de gener de 2018 des de:
<http://www.lavanguardia.com/participacion/20170707/423948342470/preocupado-amenaza-terrorista-espana.html>

La European Social Survey, en conjunt amb la Universitat Pompeu Fabra, va realitzar un estudi l'any 2009 per a analitzar les mostres representatives segons les comunitats autònomes, i en un dels seus apartats s'inclouen opinions sobre el terrorisme, a través d'una enquesta, on es qüestiona sobre les possibilitats que creu el subjecte que existeixen de que hi hagués un atemptat terrorista a Europa en el proper any, que la resposta majoritària, tant a Catalunya com a Galícia és que és probable, amb més d'un 40%, mentre que a Catalunya un 33% considera que és molt probable que hi hagi un atemptat, per un 27% a Galícia. També es qüestiona sobre les mesures a prendre pels cossos de seguretat amb sospitosos de terrorisme, com la detenció preventiva fins que es demostres que no hi ha implicació, o la tortura per extreure informació, i un 27% tant a Galícia com a Catalunya que consideren que la tortura no està justificada, que puja fins al 38% a la resta del Estat Espanyol. La presó preventiva, per la seva banda, també gaudeix de conformitat tant a Catalunya, com a Galícia, amb més d'un 35%⁶.

El tema del terrorisme és un tema d'enorme actualitat, el qual cada dia sembla més present en les nostres vides, pel que resulta important conèixer quin és l'impacte real que genera en les mateixes, a més de la seva existència en si. L'aparició i l'auge en els darrers anys, del que s'anomena com a terrorisme gihadista, ha suposat un punt d'inflexió en la visió que es tenia del terrorisme, i l'ha convertit en un fenomen més pròxim, del qual ningú no n'està segur, ja que els seus objectius són variats i no distingeixen entre rics, pobres, i en ocasions, ni entre musulmans o cristians. No es pot oblidar, però, la importància que ha tingut en el nostre país i en la visió existent del terrorisme, la banda terrorista ETA, la qual ha sembrat el terror tant entre les seves víctimes com en familiars i víctimes potencials per mitjà d'amenaçes, i ha permès una major consciència i coneixement sobre el terrorisme en el nostre país.

2.b Teories

Les teories criminològiques sorgeixen dins les ciències socials amb la funció inicial d'explicar i mesurar el delictes, i estudiar els processos que poden dur a un individu o una societat a caure en la delinqüència, però en aquest treball no tractem d'esbrinar les causes per les quals els terroristes duen a terme les seves accions ni les motivacions que tenen, sinó que més aviat ens centrem en les víctimes del terrorisme, en especial, en les víctimes indirectes del mateix, motiu pel qual hem de cercar teories victimològiques que expliquin aquesta victimologia, i no pas teories que tractin d'explicar el delictes i els motius que té. Aquest apartat ha estat elaborat seguint el treball de Pereda i Tamarit (2013), sobre la victimologia teòrica i aplicada.

La victimologia parteix del concepte de víctima, la qual segons la definició que n'hi dona Nacions Unides el 29 de novembre de 1985, són aquelles persones que, individual o col·lectivament, hagin patit danys, incloent lesions físiques o mentals, sofriment emocional, pèrdua financera o pèrdua dels drets fonamentals, com a conseqüència d'accions o omissions que atemptin contra la legislació penal. Òbviament sembla que aquesta definició només es centri en aquelles persones que són víctimes directes del delictes, és a dir, que el pateixen en primera persona, però amb la presència i auge del terrorisme, s'ha pogut detectar un nou tipus de víctima, menys visible encara que les víctimes directes, com serien les víctimes indirectes dels delictes. Aquestes víctimes, no han patit directament les conseqüències de l'atac o violació del sistema penal, però

⁶ La 4ª ola de la Encuesta Social Europea en España: muestras representativas de comunidades autónomas. (Setembre 2009) [en línia] Barcelona: Equipo español de la European Social Survey. Data consulta el 5 de gener de 2018 des de: https://www.upf.edu/ess/pdf/4a-ola/resultados/ESS4-tecnico_resultados.pdf

aquestes accions han provocat un sentiment de por i és possible que certes reaccions en aquest individu, que fan que esdevingui una víctima indirecta.

No resulta senzill trobar teories que expliquin la victimologia, és a dir, com un individu esdevé en víctima i perquè, però diversos autors assenyalen que poden existir similituds entre els agressors i les víctimes, entre les quals les característiques més destacades serien el fet de ser joves, homes, pertanyents a minories, amb un baix nivell socioeconòmic i amistats antisocials, amb possibles problemes de consum i addicció, i residents en barris marginals (autors Fagan y Mazerolle, Jennings, Higgins, Tewksbury, Gover i Piquero, citats a Pereda i Tamarit, 2013).

Es sol defensar que delinquir incrementa el risc de victimització, així com ser víctima incrementa el risc de delinquir, però no resulta clarificador esbrinar el perquè alguns individus tenen més possibilitats de ser víctimes que d'altres, sobretot víctimes indirectes, tot i que Meier i Miethe (citats a Pereda i Tamarit, 2013), presenten una teoria segons la qual quatre variables influeixen en la victimologia, les quals són, la proximitat al delicte, és a dir, les persones que es troben a prop del lloc on es comet el delicte; la exposició al delicte, individus que pel seu estil de vida o activitats es mouen més per zones de risc i es relacionen amb persones perilloses; l'atractiu de la víctima per part del victimari, és a dir, determinades característiques del subjecte que el converteixen en un objectiu ideal; la presència d'una protecció competent, com mesures de seguretat individuals o col·lectives per a protegir-se, i la presència o absència de les quals pot augmentar la victimologia.

Segons Von Hentig (citad a Pereda i Tamarit, 2013), presenta la primera classificació general de víctimes juntament amb un estudi dels tipus psicològics de les mateixes, basant-se en la seva vulnerabilitat, i presentant tretze categories, diferenciades en dos dimensions, les quals són les categories biològiques, demogràfiques i socials, i les categories psicològiques. Entre les primeres es pot distingir entre menors, dones, ancians o immigrants com els més vulnerables enfront la victimització, mentre que en les segones es podria destacar els subjectes deprimits, solitaris, com a més propensos a ser víctimes.

Mendelsohn (citad per Pereda i Tamarit, 2013), també proposa una tipologia victimològica, basada en la implicació i responsabilitat de la víctima en la seva pròpia victimització, des de la víctima plenament innocent com podria ser un nen petit, fins a la únicament culpable, la qual resulta víctima a resultat d'un acte de legitima defensa del subjecte a qui tractava d'agredir.

Fattah (citad per Pereda i Tamarit, 2013), exposa una classificació similar basada en la participació de la víctima en la seva victimització, la qual oscil·lava entre les víctimes que no contribueixen en la seva victimització, fins a l'extrem anomenat víctimes falses, que són aquelles que o bé no han sigut victimitzades, o que ho han sigut a arrel dels seus actes.

Sparks (citad per Pereda i Tamarit, 2013), presenta la seva teoria sobre la propensió a la victimització, centrant-se en el rol de la mateixa víctima en la seva victimització, i esmentant sis condicions necessàries per al delicte: la precipitació, que suggereix que una acció o conducta per part de la víctima és considerada una provocació pel delinqüent; la facilitació, que indica que la víctima no té conductes de protecció contra el delicte; la vulnerabilitat, que refereix a característiques i atributs personals de debilitat en la víctima, ja sigui per edat, sexe o força física; la oportunitat, segons la qual la víctima s'exposa a la victimització i al delinqüent; l'atractiu que té la víctima per al delinqüent, que explica perquè la victimització d'aquest individu suposa un major benefici pel victimari; la impunitat, la qual descriu el risc que suposa pel delinqüent cometre el delicte, analitzant les possibilitats de sortir impune.

Finkelhor i Asdigian (citats per Pereda i Tamarit, 2013), defensaven que la victimització proposada per Sparks no s'ajustava en els casos dels menors, en la majoria dels quals el delinqüent és un familiar directe, pel que aquests autors formulen la seva teoria de congruència de l'objectiu basada en tres elements diferents als de la victimització adulta, com serien la vulnerabilitat de la víctima, relativa a la facilitat amb la que el menor pot ser victimitzat; la complaença que suposa la víctima per a l'agressor que es refereix a característiques del menor que el victimari vol obtenir o inclús manipular; i l'antagonisme, el qual es refereix al fet que la víctima presenta atributs que desperten el rebuig i augmenten els impulsos violents del delinqüent.

Possiblement la classificació de la victimització més completa és la realitzada per Landau i Freeman-Longo (citats per Pereda i Tamarit, 2013), que proposen un sistema intentant incloure totes les dimensions possibles, superant debilitats prèvies. Aquestes dimensions serien dotze, les quals són: la font de victimització (individual, grupal,...); el marc legal (lleï penal, civil, internacional); la intencionalitat del victimari (intencional, imprudent, negligent, accidental); la identificació de la víctima (subjecte, grup social, Humanitat); la vulnerabilitat de la víctima (edat, sexe, característiques biofísiques i psicològiques); la percepció de la victimització per part de la víctima (autopercepció correcta o ignorància de l'estatus de víctima); la percepció de la victimització per part dels altres (percepció correcta o ignorància de l'estatus de víctima); el tipus de victimització (física, sexual, econòmica, psicològica); la gravetat de la victimització o mal ocasionat (sense danys, danys moderats, danys greus); la relació entre víctima i victimari (familiar, desconegut, professional); i la contribució de la víctima al succés (cap, mínima, moderada, alta). Aquesta classificació pot donar una idea més completa de la victimització pel fet que no es limita a estudiar només una de les parts, sinó que procura analitzar totes les dimensions i en totes les direccions possibles per a poder comprendre la victimologia.

En el pròxim apartat relacionat amb les víctimes, s'abordaran les especificitats que tenen les víctimes del terrorisme respecte la resta de víctimes, així com les diferents característiques que poden tenir.

2.c Definició de conceptes

Es defineixen tres conceptes importants per a la recerca, com són el terrorisme, les sensacions i les víctimes. Els tres conceptes estan relacionats entre si, ja que el terrorisme genera sensacions en la societat, i aquestes sensacions, quan esdevenen en por, inseguretat o pànic, són les que desenvolupen en víctimes indirectes, més enllà de les víctimes directes que ha generat el terrorisme prèviament.

D'acord amb l'apartat anterior, les teories victimològiques es centren en la seva majoria en les víctimes directes d'un delictes, i tampoc no distingeixen entre víctimes del terrorisme i d'altres tipus de delictes, tot i que sí que existeixen classificacions que analitzen més enllà de les víctimes directes.

2.c.1 El terrorisme

La importància de conèixer el que és el terrorisme, rau en el fet que, per a poder conèixer els efectes que produeix en la societat, les repercussions que té sobre la mateixa l'augment del terrorisme o de la seva proximitat, si influeix en la forma de viure de la població o bé si genera canvis en la vida quotidiana, com podria ser buscar més seguretat o evitar els espais públics.

El terrorisme, com a concepte, resulta un terme difícil de definir, ja que les diverses organitzacions supranacionals, així com els Estats, no es posen d'acord per a obtenir una

definició única, de manera que resulta complex extreure una definició de terrorisme que es pugui considerar vàlida de manera global, ja que la definició pot limitar-se a considerar terrorisme qualsevol atac, sigui quina sigui la seva motivació, que provoqui un temor generalitzat en la població, o també es podria definir com el moviment de caire ideològic dut a terme per un grup organitzat amb intencions d'imposar la seva ideologia a la resta de la societat. L'àmbit que abarca el concepte terrorisme tampoc està molt acordat, ja que pot abarcar des dels atacs planejats i coordinats amb un nombre elevat de morts, fins als atacs d'un individu solitari (anomenats llops solitaris), o a un atac informàtic a una potencia estatal... D'aquí la complexitat d'obtenir una definició encertada i precisa per al terme terrorisme. Personalment, m'inclino per la definició de Luis de la Corte Ibañez, donat que dona una explicació del terrorisme en la que no és limitada només a les víctimes directes dels atacs, sinó que també té en compte la resta de persones que es poden veure afectades de manera indirecta pel mateix. La definició que dona Ibañez (2006) és:

“el terrorisme és una successió premedita d'actes violents e intimidatoris exercits sobre la població no combatent i dissenyats per a influir psicològicament sobre un nombre de persones molt superior al que sumen les víctimes directes, amb la fi d'aconseguir algun objectiu”(p.43)

John Horgan (2009), en la seva obra *Psicologia del terrorismo*, també considera que el terrorisme és un fenomen global en totes les seves formes, tot i haver sigut considerat una amenaça marginal fins a la segona meitat del segle passat, i com més passa el temps i més es tracta el tema, sembla que menys es compregui, degut al paper dels mitjans de comunicació, els quals només es limiten a informar. Els paper dels mitjans de comunicació, d'aquesta manera, també ha sigut força criticat pels experts, ja que el fet de limitar-se a donar la informació, sense filtres, i amb una certa tendència a la exageració i a l'alarmisme, no ajuda a controlar el fenomen del terrorisme ni les seves conseqüències en la societat, les quals intentarem estudiar en aquest treball. Dins de la implicació que tenen els mitjans de comunicació en el terrorisme i com el percep la població, també cal tenir en compte l'ús que realitzen les organitzacions terroristes dels mateixos, ja sigui per estendre el seu missatge i guanyar nous adeptes i fidels, com per desprestigiar als que no pensen com ells o defensen una altra manera de fer les coses. En els últims anys, Isis⁷ ha sigut la organització terrorista que més presència ha tingut a Occident, amb les seves reivindicacions dels atacs ocorreguts, i no només ha intentat sembrar la por amb els seus atemptats, sinó que s'ha valgut dels mitjans de comunicació per a difondre el seu missatge tant a possibles aliats com als qui consideren els seus enemics. Amb la popularització de les noves tecnologies, la difusió del seu missatge per part de les organitzacions terroristes, no només s'ha limitat als mitjans convencionals de comunicació, com poden ser la televisió o la radio, sinó que l'ús d'internet i de xarxes socials com Youtube és cada vegada més habitual per a difondre el seu missatge, tal com exposa Alberto Beltrán (2018) en la seva obra, principalment la por cap als infidels i enemics⁸.

Una altra definició força amplia del concepte de terrorisme, és la d'Alan Collins (2013), que exposa que el terrorisme inclou sis elements principals, els quals formarien la definició següent:

“El terrorisme implica l'ús de la violència o l'amenaça de violència (1), per un grup organitzat (2), per a assolir objectius polítics (3). La violència va dirigida contra un objectiu públic, més enllà de

⁷ Isis són les sigles de *Islamic State of Iraq and Syria*, organització terrorista també coneguda amb els noms d'Estat Islàmic, Daesh o Califat Islàmic.

⁸ És consideren infidels i enemics de les organitzacions terroristes islamistes aquells que no comparteixen les seves creences ni la seva manera de pensar ni de fer.

les víctimes immediates (4). A més, si bé un govern pot ser tant perpetrador com objectiu de la violència, només es considerarà un acte de terrorisme si un o els dos actors no són un govern (5). Per últim, el terrorisme és una arma dels dèbils (6)”(p.313)

Cal esmentar també que tots els grups terroristes tenen una motivació política, ja sigui el fet d’aconseguir la independència i llibertat del que consideren el seu poble, com l’IRA o ETA, o el fet d’imposar les seves idees per sobre de les idees o normes establertes en un territori, eliminant els qui pensen diferent, com podria ser el que duen a terme Al-Qaeda o Isis. Se’ls pot considerar grups radicals de persones amb unes mateixes idees i disposats a tot per aconseguir el que busquen, és a dir, radicalitzats en les seves idees i en els objectius que plantegen aconseguir.

Gilles Kepel (2016), també s’encamina cap a la mateixa línia, en la que el terrorisme, el que cerca és enterrar els fonaments de la civilització occidental, així com el pacte social i polític existents, així com enfonsar les nostres societats, provocant així un canvi en aquestes societats i la unió a la causa de més individus, especialment fills de la immigració, radicalitzats, disposats a convertir-se en màrtirs per a destruir occident.

2.c.2 Sensacions

Existeixen moltes sensacions que és podrien associar amb la delinqüència i el terrorisme, però les que ens interessin principalment son aquelles que pot experimentar la ciutadania com a conseqüència o a arrel del terrorisme. La primera sensació que es pot experimentar respecte el delictes podria ser la angoixa, la qual es podria descriure com aquell sentiment que té un individu davant un perill proper o imminent però que encara no ha tingut lloc, una emoció forta, obscura, que sol desembocar en la por a patir un atac, a ser víctima d’un delictes o patir qualsevol conseqüència negativa. Es pot veure doncs, que la angoixa sol desembocar en por, el que ens porta a la següent qüestió, que és la por (Di Cesare, 2017).

Segons Di Cesare (2017), la por és un sentiment que és pot captar amb els ulls, i endevinar-se en el rostre, com un sotrac en el cos i una sensació de suor freda, seguida del bloqueig en les reaccions, és a dir, la necessitat o voluntat de fugir però la impossibilitat de fer-ho per la por que és sent. La por no només pot bloquejar a un individu corporalment, sinó també portar-lo a realitzar accions que en altres circumstàncies no realitzaria, o també a canviar rutines, prendre noves mesures de seguretat o recloure’s per evitar patir cap atac. Aquest és un dels efectes que cerquen els atacs terroristes en la població, generar por en la mateixa per a què canviïn les seves costums i es sotmetin a les ordres i voluntats dels grups terroristes. En ocasions, la por acaba desembocant en pànic, el que es podria descriure com el moment posterior a la por en què un individu és incapaç de pensar i decidir de manera racional, deixa d’actuar com un ésser humà dotat de la capacitat per decidir i avaluar la millor opció i actua per instint, normalment, de supervivència. El pànic pot aparèixer sense saber ben bé perquè com a conseqüència d’una reacció general de por a un soroll, a veure una multitud corrent, sense conèixer exactament quina és la amenaça ni el que l’ha provocat.

També podem descriure el terror, el qual és l’estat en que es troben les persones que tenen por, és a dir, que el terror té una estreta relació amb la por. Com el seu nom indica, el terrorisme el que cerca és la difusió del terror en les seves víctimes, tant directes com indirectes, i això ho busca realitzant accions destinades no només a deixar el major número possible de víctimes en el lloc on actuen, sinó també en què la població propera al succés, tant geogràfica com culturalment, es qüestioni el fet de si poden haver sigut víctimes de l’atac, si els hi podia haver

passat a ells, i que per tant, tinguin por al delictes i al terrorisme, i caiguin en el terror que intenten generar les organitzacions terroristes amb les seves accions (Di Cesare, 2017).

Si després d'un atac terrorista, la ciutadania de la regió que l'ha patit es reclou a casa seva, evita la vida pública, no procura trobar distraccions al carrer i es preocupa i pensa constantment en què serà víctima d'un pròxim atac, llavors la organització terrorista ha aconseguit part del seu objectiu, anul·lant la llibertat i els moviments, així com l'alegria d'una societat, o almenys, d'algun dels seus habitants.

2.c.3 Víctimes indirectes del terrorisme

Una persona és considerada una víctima quan ha patit de manera directa o indirecta les conseqüències d'un fet delictiu, l'existència del qual hagi estat declarada com a tal per un organisme jurisdiccional. Aquesta definició va ser proposada per la Sociedad Española de Victimologia el 2004, i es pot ajustar a aquest treball pel fet que no només tracta les víctimes directes del terrorisme, sinó també les indirectes. Es pot considerar com a víctima indirecta aquell subjecte que no pateix de manera directa les conseqüències i danys, ja siguin físics, psicològics o econòmics, d'un delictes, però que arran d'aquest, pot variar la seva actitud i les seves sensacions, desenvolupant més por al delictes, canviant el seus hàbits per sentir-se més segur,... Les organitzacions terroristes, quan duen a terme un atac terrorista, no busquen únicament acabar amb el major nombre de vides possibles en el lloc on cometen l'atemptat, sinó que també intenten que les persones que no s'han vist directament afectades per l'atac comencin a tenir por i canviïn la seva manera de viure, recloent-se o sotmetent-se pel terror que els hi provoca ser les properes víctimes.

Un individu es pot sentir víctima per la proximitat de patir un atac terrorista o per la proximitat al lloc on n'hi ha hagut un, i aquest fet, juntament amb altres variables com poden ser l'edat, el sexe o el nivell econòmic del subjecte, poden causar que aquest tingui més o menys por de ser víctima, però queda palès que un dels objectius del terrorisme és generar el terror en la societat, i causar víctimes indirectes a més de les víctimes directes. Si en ocasions ja resulta complicat identificar les víctimes directes d'un delictes, encara ho és més identificar a les indirectes, ja que d'aquestes no es requereix la seva presència en el lloc del delictes, ni la seva relació amb víctimes directes, n'hi ha prou amb que tingui coneixement del delictes o atemptat comès, i que aquest li generi una sensació de por vers al delictes, inclús de terror, que el pugui portar a modificar diversos aspectes de la seva vida social o, almenys, a viure amb una sensació constant d'angoixa i por per no ser la propera víctima d'un nou delictes.

Segons Nacions Unides, víctimes són aquelles persones que han patit danys, poden ser aquests físics o mentals, així com sofriment emocional o pèrdua de drets fonamentals a causa d'accions o omissions que atemptin contra la legislació; dintre d'aquesta definició, s'hi podrien incloure no només les víctimes directes d'un delictes, sinó també les víctimes indirectes del mateix, és a dir, aquelles que pateixen les conseqüències emocionals i psicològiques d'un delictes sense haver-hi estat involucrades directament. Aquesta definició ens pot servir per orientar-nos dins el terme víctima, però no explica quins factors poden afavorir que una persona esdevingui en una víctima, com si fan algunes teories esmentades anteriorment, però aquestes es refereixen a la victimologia vers el delictes en si, no vers el terrorisme, i tampoc es centren en les víctimes indirectes, sinó que estudien principalment les víctimes directes dels actes delictius. Cal partir de la base que les víctimes indirectes poden no tenir les mateixes característiques que la resta de víctimes, ja que tot i algunes de les variables que influeixen en la victimologia ordinària els hi són aplicables, en el seu cas, l'agressor, delinqüent o terrorista no hi té contacte, ni tampoc

espera la oportunitat idònia per a dur a terme el delictes, el que dona una especificitat a les víctimes indirectes respecte a les víctimes directes. Abans d'entrar a valorar aquesta especificitat, cal valorar el fet que les víctimes del terrorisme no comparteixen exactament les mateixes característiques que les víctimes d'altres tipus de delictes, és a dir, que les víctimes del terrorisme poden no tenir un historial victimològic previ, ni estar en una zona vulnerable, movent-se en un entorn vulnerable; les organitzacions terroristes intenten realitzar els seus atemptats de manera que puguin causar el major dany possible, pel que un atac a una zona despoblada o desafavorida no tindria tanta repercussió com un en una zona cèntrica o empresarial d'una gran ciutat, que no només augmentaria exponencialment el nombre de víctimes directes, sinó també el nombre d'indirectes, en part per la repercussió de l'atac en si. Coneixent que les víctimes del terrorisme tenen característiques diferents que les d'altres tipus de delictes, es pot entrar a valorar les víctimes indirectes del terrorisme, les quals no tenen que compartir les mateixes que característiques que la resta, és a dir, que les víctimes indirectes del terrorisme no es caracteritzen tant pels factors interns com pels factors externs; no té tanta rellevància la edat, el gènere o el nivell socioeconòmic com ho pot tenir la proximitat geogràfica o cultural al lloc d'un atemptat, el que seria, que un atemptat comès de forma pròxima a un nucli urbà molt poblat, pot generar una gran quantitat de víctimes indirectes, independentment del gènere que puguin tenir aquests o del seu nivell econòmic, en part perquè el terrorisme i altres atacs radicals no discriminen al moment d'atacar qualsevol objectiu, qualsevol individu pot ser una víctima potencial.

HIPÒTESIS

3.a General

La hipòtesi general del treball és si els factors interns afecten tant com els factors externs en les sensacions que genera el terrorisme.

3.b Específiques

Les hipòtesis específiques són:

- 1) La menor edat i, per consegüent, menor experiència, genera majors sensacions de por vers el terrorisme.
- 2) El sexe té influència en l'aparició o l'augment de la por i les sensacions vers el terrorisme.
- 3) Un nivell baix d'estudis provoca que el subjecte sigui més susceptible de patir les sensacions que genera el terrorisme.
- 4) Un baix nivell econòmic genera més por de ser víctima d'un delictes de terrorisme.
- 5) La residència i vida comunitària en una localitat amb un elevat nombre d'habitants causa més sensacions que aquells que viuen en localitats més petites.
- 6) Un atemptat terrorista proper geogràficament a un individu augmenta les possibilitats de que aquest es senti víctima indirecta i tingui por a nous delictes.
- 7) La presència policial als carrers disminueix la sensació de por vers el terrorisme.
- 8) La propaganda realitzada per les organitzacions terroristes a les xarxes o mitjanes genera més sensacions de por.
- 9) L'ús de vehicles a motor com a arma per a dur a terme un atemptat és el mètode que més por genera en la població.

OBJECTIUS

4.a General

L'objectiu general de la recerca és conèixer quins són els factors, tant interns com externs que influeixen en les sensacions que genera el terrorisme, i dins aquests, quins tenen més rellevància.

4.b Específics

Els objectius específics de la recerca són:

- 1) Conèixer quines són les sensacions que provoca el terrorisme en la població, especialment des dels atemptats de Barcelona i Cambrils, donat que aquest fet recent ens permet que encara es tingui major consciència de les sensacions viscudes i dels efectes i reaccions immediates que poden haver causat aquests atemptats, el que pot facilitar la recollida d'informació.
- 2) Esbrinar quines són els factors que influeixen més en aquestes sensacions, com podrien ser el gènere, la zona de residència o el nivell socioeconòmic, és a dir, no només conèixer els factors que poden influir en la sensació de por o angoixa vers el terrorisme, sinó com i en quin punt hi influeixen i quina importància poden tenir.
- 3) Comprovar si els atemptats tenen èxit segons la definició de terrorisme, és a dir, si generen la por i el terror més enllà del que són les seves víctimes directes.
- 4) Esbrinar si la població en general ha canviat les seves actituds i els seus hàbits a conseqüència del terrorisme.
- 5) Saber si la societat considera que el tractament que duen a terme els mitjans de comunicació envers el terrorisme és adequat.
- 6) Saber la por que és té de ser víctima directa d'un atemptat terrorista.

METODOLOGIA

5.a Tipus d'investigació

La investigació s'ha dut a terme per mitjà d'una recerca quantitativa, per a la realització de la qual he realitzat un treball de camp i una recollida de dades per mitjà d'una enquesta.

La població sobre la qual s'ha realitzat l'estudi ha estat la població de Catalunya, i la mostra per a tenir uns nivells de precisió del 2% hauria hagut de ser d'unes 12.500 persones enquestades, el que hagués fet inviable la recollida de les dades i anàlisi de les mateixes en un temps limitat. Per a què l'estudi tingués validesa, tot i tenir un menor índex de precisió i també un valor de confiança més baix, la mostra hauria de tenir almenys unes 100 respostes, amb les quals, assumint que pot existir un error de precisió del 10%, podem tenir un valor de confiança del 95% en una població com la de Catalunya (León y Montero, 2015).

El fet que hi ha hagut atemptats de forma recent, és un fet que ha ajudat en l'estudi de les sensacions, ja que es poden analitzar les sensacions que han provocat aquests recents atemptats, i que segueixen causant a dia d'avui.

La recerca s'ha dut a terme per mitja d'una enquesta, elaborada de forma telemàtica, que ens ha permès esclarir si el terrorisme genera sensacions de por i inseguretat a la població, i quines són les variables que més influeixen en això. La població a la que s'ha realitzat l'enquesta ha intentat abarcar totes les edats, gènere i nivells educatius i econòmics, donat que part dels objectius del treball és conèixer fins a quin punt aquestes variables influeixen en la por al delictes i al terrorisme, de manera que, com a preguntes de control, s'hi ha afegit una diferenciació per edats, gènere, nivell educatiu i econòmic assolits, i població de residència, per a poder avaluar la importància de cadascuna d'aquestes variables en les sensacions que té la societat respecte el terrorisme.

La difusió de la enquesta s'inicia amb data vint-i-vuit de desembre de 2017, i és van recollir respostes fins el quinze de gener de 2018, i aquesta difusió es dugué a terme enviant l'enllaç de l'enquesta a la meua xarxa de contactes, així com difonent-la a través de les xarxes socials, i a través del fòrum del Grau de Criminologia de la UOC, i preguntant als meus contactes que en fessin la màxima difusió possible.

En el referent al disseny de la mostra, es tracta d'una mostra accidental, és a dir, no s'ha realitzat un sorteig per a escollir a un determinat nombre de persones per a realitzar l'enquesta, sinó que aquesta s'ha distribuït a la població en general i, tot i que poden estar representats tots els sectors d'edat, gènere o nivell econòmic o educatiu, és possible que no ho estiguin en la mateixa mesura, de manera que la mostra resultarà esbiaixada, és a dir, els resultats podrien resultar erronis al no estar representats en la mateixa mesura totes les variables. També podríem trobar un biaix degut a la distribució de l'enquesta als contactes del fòrum de criminologia de la UOC, donat que són individus amb una sensibilitat i coneixement especials sobre els temes relacionats amb la criminologia. Tot i que el mostreig no és probabilístic, pot ser igualment vàlid per a la recerca, assumint els possibles errors derivats de la falta de representació d'alguns sectors, com la gent d'edat avançada, amb més dificultats per fer anar les noves tecnologies, i sacrificant lleugerament la fidelitat de la representació, és a dir, acceptant que en la mostra no estan representats tots els sectors, però obtenint les conclusions a partir dels resultats obtinguts amb els que tenim. Tot i ser esbiaixada, la mostra pot ser vàlida per a conèixer en gran mesura les

variables que influeixen en l'augment de la sensació de por vers el terrorisme, que és l'objectiu de la recerca.

5.b Mètode de recerca

L'eina per a la recopilació de les dades ha sigut una enquesta, exposada en l'annex del treball, elaborada a partir de la informació extreta de la bibliografia consultada i exposada al marc teòric. L'enquesta es divideix en tres parts, una primera de preguntes de control, la segona respecte les sensacions que genera el terrorisme, i la tercera una valoració del terrorisme global.

La part de les preguntes de control qüestiona sobre l'edat, el sexe, el nivell d'estudis, el nivell d'ingressos, la ocupació, el nucli i el tipus de població dels enquestats.

La segona part, la de les sensacions, qüestiona sobre el contacte que han tingut amb el terrorisme (si es que l'han tingut), la coneixença dels darrers atemptats de 2017 a Barcelona i Cambrils, la por present abans dels esmentats atemptats i si ha augmentat i en quin grau després dels mateixos. També es pregunta sobre la sensació que genera la presència policial als carrers (por o tranquil·litat), així com la presència als mitjans de comunicació del terrorisme, si és correcte o excessiva i si genera malestar, preocupació o tranquil·litat. Seguint amb els mitjans de comunicació, es qüestiona sobre si segons el tractament que se'n fa, es considera el terrorisme un problema majoritari, i també sobre si la propaganda realitzada per les organitzacions terroristes genera por. Com a ultimes qüestions, es pregunta quines són les possibilitats que es creuen que tenen de ser víctimes d'un atemptat terrorista, i si han variat el seu mode de vida i els seus hàbits per a prevenir ser víctima.

En la ultima part, és requereix que s'avaluï la rellevància que han tingut per als enquestats la comissió de diversos atemptats, si han augmentat la seva sensació de por i inseguretat, així com també se'ls requereix que contestin quin mètode utilitzat per a cometre atemptats és el que més por els hi genera. Es pregunta sobre si la col·laboració policial internacional es considera suficient, i en quin grau això genera inseguretat, i com a ultima qüestió, es demana avaluar en quin grau es sentiria més por si és cometés un atemptat en diverses zones, des de molt properes geogràfica i culturalment, a regions que es podrien considerar a les antípodes.

5.c Fonts i tècniques utilitzades per a la recollida de la informació

El procediment per a la recollida de dades de l'enquesta serà el Formulari de Google Docs, del qual s'ha difós l'enllaç per a poder obtenir els resultats, i per mitjà de la qual, un cop recollits els resultats, s'analitzen a partir d'un full de càlcul. En aquesta fulla de càlcul, s'analitzen i es separen els resultats segons les variables de control inicial, és a dir, les respostes dels menors de 25 anys sobre la por al terrorisme no s'estudiaran igual que les dels subjectes de 40 a 60 anys, o d'un individu amb un nivell d'ingressos baix, amb algú amb ingressos molt elevats.

5.d Qüestions ètiques

Les qüestions ètiques amb les que ens hem trobat en la realització d'aquest treball són, en primer lloc, evitar les discriminacions o possibles incomoditats per raons de gènere o de nivell d'estudis o econòmic, donat que, tot i que l'enquesta és anònima, el fet de tenir uns ingressos o un nivell d'estudis baix pot ser considerat una incomoditat i pot suposar un problema o inclús un maltractament psicològic per a alguns individus, els quals no volen reconèixer la seva situació econòmica, motiu pel qual he afegit una opció en la enquesta per la qual no és necessari respondre a la pregunta. De la mateixa manera, el fet que l'enquesta sigui anònima, i que no es preguntin dades que poden ser comprometedores i que podrien revelar la identitat de

l'enquestat, també facilita que aquest pugui contestar de forma més tranquil·la, ja que ni tant sols analitzant els resultats detalladament és pot saber qui ha contestat cada resposta, el que és un motiu més per a evitar la discriminació i l'estigma que algú podria patir si és sabes que té un nivell econòmic més aviat baix.

També pot suposar un problema el fet que el terrorisme encara es considera un tema gairebé tabú en la nostra societat, i que genera malestar quan se'l menciona, després dels anys del terrorisme d'ETA, però amb un enfocament cordial i adequat, no ha suposat un problema per a la realització de l'enquesta. Altre cop, el fet que la enquesta sigui anònima, ha ajudat a que la gent enquestada respongui més obertament sobre aquesta qüestió, que no pas si l'enquesta fos presencial o nominal.

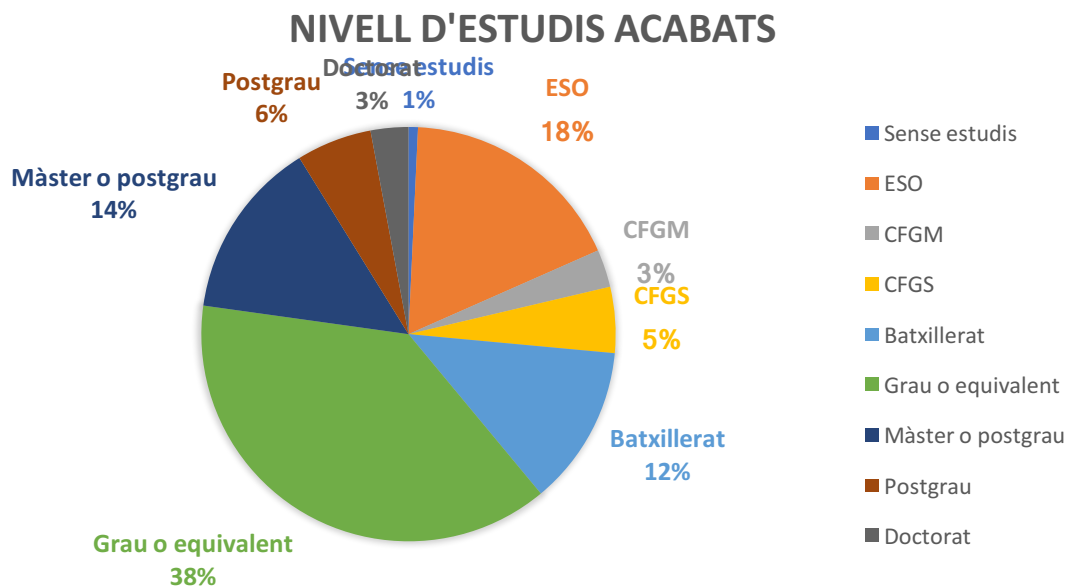
INTERPRETACIÓ DE LA INFORMACIÓ I RESULTATS

S'ha realitzat una enquesta en l'àmbit territorial de Catalunya, la qual ha tingut una duració d'un mes entre desembre de 2017 i gener de 2018, i que ha estat contestada per 136 persones.

La situació al territori del tema, després de realitzar un sondeig en la població sobre el terrorisme i el coneixement que en té la població, sembla bastant ampli, és a dir, la majoria de gent enquestada coneix sobre el tema, n'ha sentit a parlar o l'ha comentat, especialment de forma posterior als atemptats de Barcelona i Cambrils, on tots els individus afirmen conèixer aquest episodi⁹.

D'aquests enquestats, la franja d'edat majoritària és dels 41 als 60 anys, amb un 68,4% dels enquestats, mentre que la franja dels 26 als 40 anys és la segona amb respostes, amb un percentatge del 22,8%. En el que és relatiu al gènere dels enquestats, resulta bastant equitatiu, però amb una certa predominança de dones, un 54,4% per un 45,6% d'homes. Pel que fa referència al nivell d'estudis dels enquestats, majoritàriament tenen un grau universitari o equivalent, amb un 38,2%, seguits dels que tenen un màster universitari o postgrau, un 19,9%, i posteriorment els que han acabat l'ensenyament obligatori, un 17,6%.

□

Gràfic 1. Nivell d'estudis acabats dels enquestats. Font: Elaboració pròpia

Pel que fa referència als ingressos anuals, aquests són força diversos, amb una lleugera predominança dels subjectes que tenen uns ingressos de 30.000€ a 40.000€ anuals (22,8%), seguits dels que tenen uns ingressos de 10.000€ a 20.000€ anuals (19,9%), i posteriorment pels que tenen uns ingressos de 20.000€ a 30.000€ anuals (18,4%). Pel que fa el nivell d'ocupació, la majoria dels enquestats (80,9%) disposen d'un treball a temps complet, mentre que un 9,6%

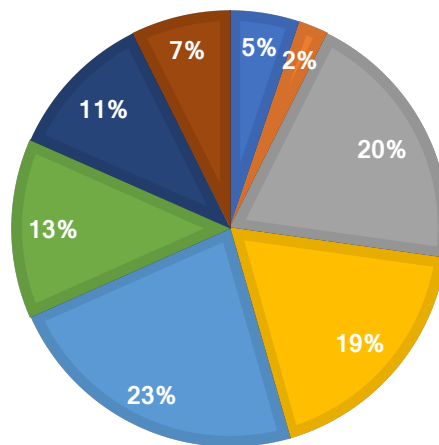
⁹ Informació extreta de la enquesta, sobre la pregunta de si es té coneixement dels darrers atemptats terroristes a Barcelona i Cambrils.

està estudiant i treballant al mateix temps. Segons el nucli de població, existeix també força diversitat, però dominen els subjectes que resideixen en poblacions de més de 100.000 habitants, un 37,5%, seguits dels que viuen en nuclis de 50.000 a 100.000 habitants (15,4%). Per últim, en el referent a les preguntes de control, el tipus de població on viuen els enquestats és majoritàriament urbà, amb un 77,9%, mentre que la resta, un 20,6% viu en zones rurals.

□

NIVELL D'INGRESSOS

■ Menys 5.000€ ■ 5.000 a 10.000€ ■ 10.000 a 20.000€ ■ 20.000 a 30.000€
 ■ 30.000 a 40.000€ ■ 40.000 a 50.000€ ■ Més de 50.000€ ■ No Contesta

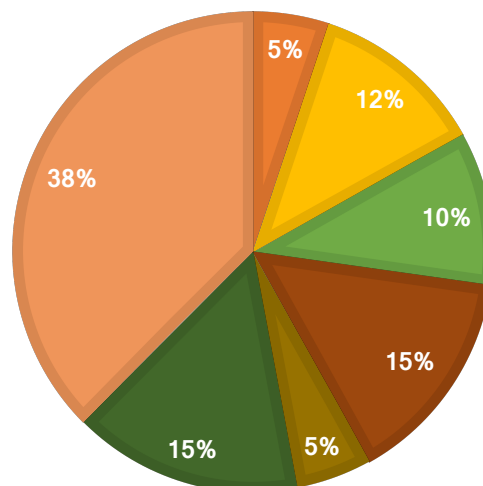

Gràfic 2. Nivell d'ingressos dels enquestats. Font: Elaboració pròpia

□

NUCLI DE POBLACIÓ

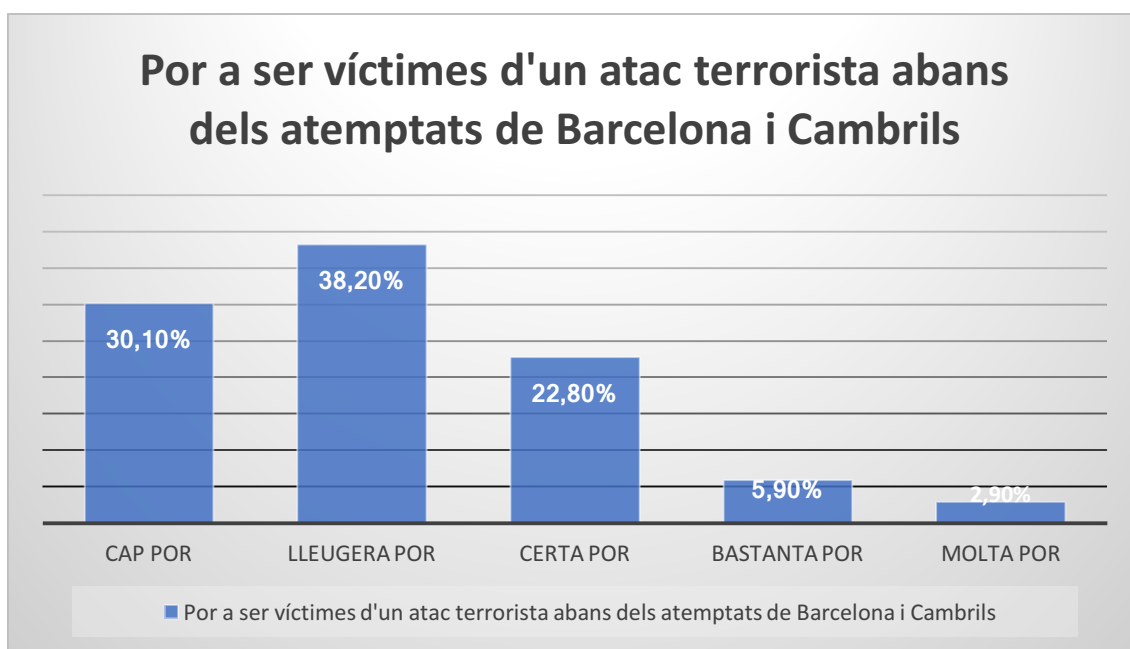
■ Menys de 1.000 ■ De 1.000 a 5.000 ■ De 5.000 a 10.000 ■ De 10.000 a 30.000
 ■ De 30.000 a 50.000 ■ De 50.000 a 100.000 ■ Més de 100.000

Gràfic 3. Nucli de població. Habitants de les poblacions on resideixen els enquestats. Font: Elaboració pròpia

Entrant ja en els resultats del cos de l'enquesta, la primera qüestió es referent al contacte dels enquestats amb el terrorisme, el qual majoritàriament ha sigut negatiu, amb un 86%, però al restant 14% se li ha qüestionat sobre la situació amb la qual van tenir contacte, essent les respostes molt diverses, des dels atemptats de l' 11-S a Nova York, els més recents de 2017 a Cambrils i Barcelona, diverses accions al País Basc, l'atemptat al Rack de Tarragona¹⁰, Hipercor¹¹, o un atemptat a l'Aeroport de Reus el 1996.

Posteriorment és qüestionat sobre el coneixement dels enquestats dels recents atacs terroristes a Barcelona i Cambrils, on tots els enquestats afirmen conèixer dels mateixos, i arran d'aquests atemptats és qüestionat la por de ser víctima d'un atemptat abans i després dels atemptats. Prèviament als atemptats, un 30,1% dels atemptats no tenien cap por de ser víctimes, mentre que un 38,2% tenien una lleugera por, però només un 5,9% tenia bastanta por, i un 2,9% en tenia molta. Arran dels atemptats, un 64% dels enquestats afirma que ha augmentat la seva sensació de por, fins al punt que un 37,5% afirma que ha augmentat força, i un 11,5% que ha augmentat molt.

Gràfic 4. Por dels enquestats a ser víctimes d'un atemptat terrorista abans dels atemptats de Barcelona i Cambrils. Font: Elaboració pròpia

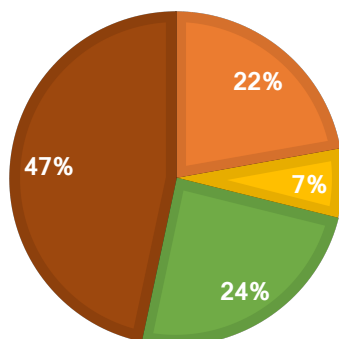
Es qüestionat també sobre la sensació que provoca la presència policial als carrers, si més por o més tranquil·litat, i la resposta majoritària (42,6%) és que no genera ni una cosa ni l'altra, és més aviat neutral, però s'imposa més la sensació de tranquil·litat, ja que un 25,7% creu que dona bastanta tranquil·litat, i un 17,6%, molta tranquil·litat. Qüestionats també per la presència en els mitjans del terrorisme, si generava malestar o preocupació, generalment genera preocupació en els enquestats, amb un 46,3%, mentre que segons el 24,3%, no genera cap preocupació. Seguint amb els mitjans de comunicació, el 61,5% dels enquestats considera que el tractament que se'n fa és correcte, mentre que un 31,9% considera que és excessiu.

¹⁰ Atemptat comès a la Petroquímica de Tarragona, el 12 de juny de 1987 per la banda terrorista ETA, sense víctimes mortals, però de gran repercussió a la zona per la immensitat de les flames i la seva visibilitat des de diverses zones de la província.

¹¹ Atemptat comès al centre comercial Hipercor el 19 de juny de 1987, per la banda terrorista ETA, amb la conseqüència de 21 morts i 45 ferits.

SENSACIONS DE LA PRESENCIA DEL TERRORISME ALS MITJANS DE COMUNICACIÓ

■ Genera malestar
 ■ Produeix tranquilitat
 ■ No produeix preocupació
 ■ Genera preocupació

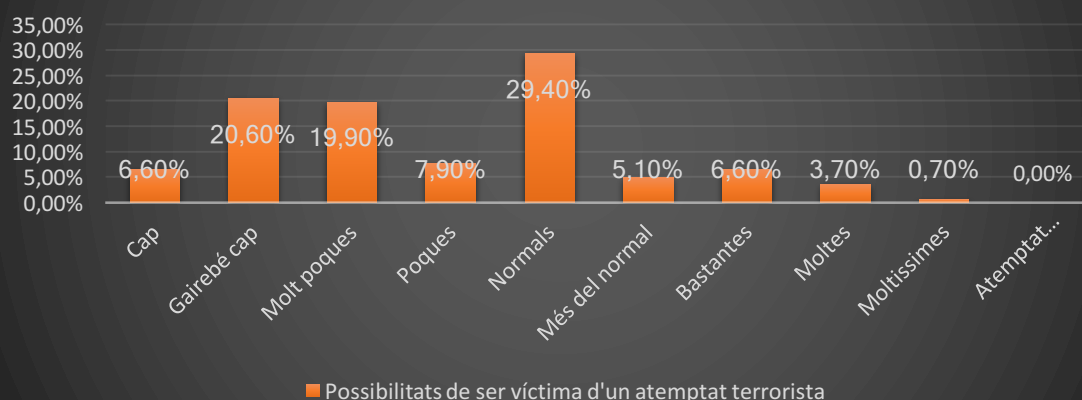

Gràfic 5. Sensacions que genera la presència del terrorisme als mitjans de comunicació. Font: Elaboració pròpia

També es realitza un breu incís en la propaganda que realitzen les organitzacions terroristes, si generen por o preocupació, i per a un 32,4% li generen bastanta por, i una preocupació moderada pel 27,9%. També respecta al tractament que realitzen els mitjans respecte el terrorisme, si es considera que aquest és un problema majoritari, un 32,4% creu que en el mateix nivell que altres delictes, mentre que un 33,8% creu que té una lleu predominança respecte a altres delictes.

Tornant a la part central del treball, es qüestiona sobre les possibilitats que creu que té el subjecte de ser víctima d'un atemptat terrorista, i els resultats són força diversos, però s'imposa la tendència d'una preocupació mitjana, de 5 sobre 10, en un 29,4% dels enquestats, mentre que un 20,6% creu que té poques possibilitats de ser víctima (2 sobre 10); cap individu creu que pugui ser víctima imminent d'un atemptat. Qüestionats també per la variació en els seus hàbits o costums a arrel dels atemptats de Barcelona i Cambrils, un 84,6% no els ha canviat per a res, mentre que la resta, un 15,4%, els ha modificat lleugerament.

Possibilitats de ser víctima d'un atemptat terrorista

Gràfic 6. Possibilitats que creuen tenir els enquestats de ser víctimes d'un atemptat terrorista. Font: Elaboració pròpia

Seguint amb aquesta qüestió, es demana que especifiquin segons una seria de canvis si els han realitzat o planejant fer-ho, com serien canviar el lloc de residència, on només un dels enquestats no ha realitzat el canvi però en té intenció. Comprar un arma, és un pas que dos dels enquestats no han realitzat per falta de recursos, un altre en té intenció, i un més si que ha adquirit una arma. En el referent a classes de defensa personal, un dels enquestats té intenció de realitzar-ne però la resta res. Reduir les sortides al carrer té una mica més de diversitat, ja que cinc individus les han reduït, dos més en tenen intenció, i un no ho ha fet per falta de recursos. Pel que fa l'ús del transport públic, quatre subjectes l'han reduït, i cinc més en tenen intenció. En no fer noves relacions socials, només un individu ho ha dut a terme, mentre que tres més en tenen intenció. Contractar un servei d'alarma és, possiblement el canvi que més subjectes realitzen o en tenen intenció, sent sis els que l'han contractat, dos més que en tenen intenció, i tres més que no ho han fet per falta de recursos. Per últim, canviar de rutes i hàbits per despistar, és un pas que han realitzat quatre dels enquestats, i que tres més tenen intenció de fer. És pot considerar que, sobre el total de respostes obtingudes, el percentatge d'individus que realitzarien aquests canvis és gairebé insignificant.

Ja entrant en la última part de l'enquesta, la valoració global del terrorisme, la primera qüestió és referent a la rellevància que han tingut per als enquestats alguns atacs terroristes en els darrers anys, començant pels atemptats de l'11-S-2001 a Nova York, els quals van tenir molta rellevància per a la majoria dels enquestats, només superats que la rellevància que han tingut els atemptats recents de Barcelona i Cambrils. Seguidament, els atemptats de l'11-M-2004 a Madrid, i els del 17-N-2015 són els que més rellevància han tingut, i després els atemptats de Charlie Hebdo¹² a França i els atropellaments mortals a Niça¹³. Per altra banda, els diferents atemptats esdevinguts a Londres¹⁴ i Manchester¹⁵ o a Berlin¹⁶, no semblen haver tingut tanta rellevància en els enquestats.

En la qüestió sobre la por que generen els diferents mètodes emprats per als terroristes per a cometre els atemptats, els que més por generen són l'ús de vehicles a motor, l'ús d'explosius (principalment), i els terroristes suïcides, generant menys por els tiroteigs i els apunyalaments massius, i per últim, el segrest d'avions.

Una de les preguntes qüestiona sobre la col·laboració internacional entre cossos de seguretat, si es considera suficient, on el 83,1% dels enquestats considera que no, i arran d'això consideren que augmenta la inseguretat, considerant un 25,6% que augmenta bastant (8 sobre 10).

¹² Atemptat comès el 7 de gener de 2015 a la seu de la revista Charlie Hebdo, on foren assassinades dotze persones i 4 més ferides de gravetat. L'atac fou reivindicat per una branca d'Al-Qaeda.

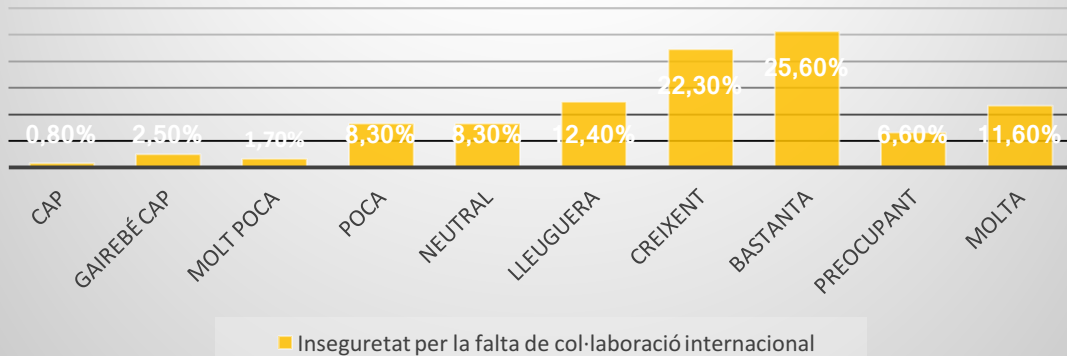
¹³ Atemptat comès el 14 de juliol de 2016 a Niça, França, utilitzant un camió que atropella indiscriminadament a la població que celebrava el Dia Nacional de França, provocant 85 morts i 303 ferits.

¹⁴ Atemptat comès a Londres el 3 de juny de 2017, amb el resultat de 7 morts i 48 ferits, tant per atropellament com per apunyalament.

¹⁵ Atemptat comès el 22 de Maig de 2017 per mitjà d'un artefacte explosiu, que provoca 22 morts i 116 ferits.

¹⁶ Atemptat comès el 19 de Desembre en una zona propera a un mercat de Nadal amb un camió, amb el que causa 11 morts i 56 ferits.

Inseguretat per la falta de col·laboració internacional

Gràfic 7. Inseguretat percebuda per la falta de col·laboració internacional entre cossos de seguretat. Font: Elaboració pròpia

Per últim, es qüestiona sobre la por que sentiria el subjecte si succeís un atemptat terrorista en algunes zones, començant per la mateixa ciutat o a menys de 100 quilometres, on la majoria dels enquestats tindrien molta por de ser víctimes, i inclús una part en tindrien pànic; també cal mencionar que un subjecte, home, de 26 a 40 anys, amb un graduat però un nivell d'ingressos més aviat baix, tot i treballar a temps complert, que no tindria cap por a ser víctima. Pel que fa a un atemptat en el mateix país, el nivell de por ja disminueix, de molta a bastanta, al mateix nivell que un atemptat a Europa. Pel que fa a atemptats en altres països occidentals, la preocupació és més baixa, però tot i així és força més elevada que en els atemptats a Àsia o Àfrica, que en general causen poca o nul·la preocupació en els enquestats.

DISCUSSIÓ

Basant-nos en les teories esmentades en el treball, resulta complicat lligar una teoria amb els resultats obtinguts en l'enquesta, donat que les teories com la Fagan i Mazerolle solen esmentar que les víctimes potencials tenen tendència a ser homes, i normalment joves, i segons els resultats obtinguts, la tendència és que més dones tenen por de ser víctimes d'un atemptat terrorista que no pas homes, i l'edat, la qual és similar tant en homes com en dones, ocuparia una franja d'entre 41 i 60 anys, és a dir, que no serien especialment joves, sinó de mitjana edat. Cal remarcar que en aquest treball s'estudia les víctimes indirectes del terrorisme, i aquestes tenen unes característiques específiques respecte a les víctimes d'altres delictes. Si bé és cert que també hi ha homes que tenen por de ser víctimes d'un atemptat i els preocupen els atemptats que hi pugin haver en zones properes, en proporció el seu nombre és menor que les dones, on la franja d'edat entre 41 a 60 anys és la que més por tenen de ser una víctima. En les teories victimològiques també s'esmenta que les víctimes solen tenir un nivell socioeconòmic i educatiu baix, i aquestes afirmacions no queden confirmades segons els resultats de l'enquesta, ja que molts dels enquestats que manifestaven tenir por o pànic, tenien com a mínim el Graduat Escolar, però majoritàriament estaven en possessió d'un grau universitari o equivalent. Les teories també esmenten la zona de residència, i fixant-nos en els resultats no es pot treure cap conclusió clara, ja que alguns enquestats esmenten por tant vivint en una població urbana de més de 100.000 habitants, com en una població rural de menys de 5.000; tot i que podria semblar en un principi que en una població rural o petita hi hauria d'haver menys por vers el delictes i el terrorisme, els resultats mostren que això no es del tot cert, i que aquesta variable no influeix de forma significativa, sobretot donat el cas de les víctimes indirectes del terrorisme, és a dir, que allò que pot semblar correcte en un context delictiu, pot no ser vàlid en el cas de delictes de terrorisme, ja que les víctimes indirectes d'aquests delictes tenen unes característiques pròpies, diferents a les víctimes de la resta de delictes.

No podem trobar cap teoria que s'ajusti exactament al cas en qüestió, en que més dones que no pas homes tenen por de ser víctimes del terrorisme, és a dir, d'esdevenir víctimes indirectes del mateix, d'aquí la importància d'una teoria concreta que abordi el tema de les víctimes indirectes del terrorisme, ja que com he esmentat, les teories existents no s'ajusten al cas en qüestió. El nivell d'estudis i, per tant de coneixements que té l'individu influeix en la percepció i els sentiments que provoca el terrorisme, però no per a rebaixar la possible por, sinó que la incrementa, com si el fet de tenir més formació provoca més consciència del món exterior i de les conseqüències que pot tenir el terrorisme i l'expansió de les idees que promouen les organitzacions terroristes, el que acaba causant més por en la ciutadania com més conscient és del món en el que viu. El nivell econòmic tampoc es demostra que tingui rellevància, ja que és bastant variat entre els subjectes que han esmentat que el terrorisme els hi provoca sensacions de por i que han pensat en canviar d'habitats i costums o tenen intenció de fer algun canvi per combatre la por.

Segons la teoria de Meier i Miethe (citats a Pereda i Tamarit, 2013), són quatre les variables que influeixen en la victimologia: la proximitat al delictes, la exposició al delictes, l'atractiu de la víctima per part del victimari, i la presència d'una protecció competent. Aquests factors és podrien aplicar amb matisos també a les víctimes indirectes, donat que a més proximitat del delictes, més probable que desenvolupin sensacions de por i inseguretat, així com la exposició al mateix pot intensificar encara més aquesta por, el fet d'haver vist un atemptat terrorista d'aprop pot reforçar la idea de que podria haver sigut la víctima en aquell moment, i que podria ser-ho en el

futur. La presència d'una protecció competent, associada a una major presència policial als carrers i una millor col·laboració entre cossos de seguretat internacionals, pot permetre reduir aquestes sensacions de por que podrien desenvolupar les víctimes indirectes, fins al punt d'evitar la seva aparició si no concorreguessin els altres factors. L'atractiu de la víctima per part del victimari seria de difícil aplicació en el cas de les víctimes indirectes, ja que tot i que els atacs terroristes cerquen aquestes víctimes indirectes, no es preocupen de les característiques que aquestes puguin tenir.

La teoria de Meier i Miethe és potser la que més es pot aproximar en la nostra recerca, però no es pot considerar una teoria adequada per a la por que genera el terrorisme en la població, motiu per el qual es podria deduir que seria necessària una nova teoria, la qual necessitaria ser provada de manera més ampla i en altres contextos per a ser plenament vàlida, per la qual la por al terrorisme i al delictes, és a dir, la victimització enfront dels delictes de terrorisme, dependria ja no tant del sexe i l'edat de l'individu, com del seu nivell formatiu, sent com més elevat, més probable que el subjecte tingui por de ser víctima del terrorisme, sense oblidar tampoc l'edat anteriorment esmentada, segons la qual els individus amb edats més avançades, és a dir, amb més experiència i moments viscuts, també tenen més possibilitats de desenvolupar la por al terrorisme.

Tot i que la preocupació o la por poden haver augmentat respecte als mesos anteriors, especialment abans dels atemptats de Barcelona i Cambrils, la gran majoria dels enquestats no han canviat els seus hàbits ni el seu mode de vida, pel que es pot concloure que el terrorisme pot influir i generar més por i preocupació, però no provoca que la població en general dugui canvis, intentant no deixar-se intimidar pel terror que intenten causar les organitzacions terroristes, seguint fent vida normal com fins al moment.

Segons els mètodes utilitzats per a cometre atemptats, els que més por generen són l'ús de vehicles a motor i l'ús d'explosius, el que concorda amb els mètodes més emprats en els darrers temps i en els atemptats ocorreguts en el nostre territori, pel que la explicació del perquè aquests mètodes generen més por que d'altres pot ser deguda al fet que ja es coneix els efectes que poden tenir, o almenys una part d'ells, i es té preocupació per no ser a l'abast d'aquests si hi hagués un nou atemptat, i això, juntament amb la facilitat d'aconseguir un vehicle a motor, o de fabricar explosius seguint tutorials per Internet, causen que la gent tingui més por d'aquests mètodes que no pas d'altres.

Teories com la de Meier i Miethe esmenten que la proximitat al delictes és un dels factors que pot influir en la victimologia, augmentant el seu nivell i podent convertir un individu en víctima indirecte d'un delictes, es pot observar que segons si s'ha patit un atemptat en una zona propera geogràficament a un atac terrorista, com més proper sigui un individu a aquesta zona, més possibilitats existeixen que aquest individu esdevingui una víctima indirecta del terrorisme, pel que queda palesa la influència i incidència que té la proximitat geogràfica en el fet que les persones esdevinguin víctimes del terrorisme. Un atac terrorista que succeeixi a Àfrica o a Àsia no tindrà la mateixa repercussió, ni en els mitjans de comunicació ni en la població de Catalunya, que un atemptat comès en un país europeu o en el nostre país, i ni molt menys que un atemptat comès en la mateixa localitat o molt propera. Aquí no només entra la proximitat geogràfica amb els atemptats, sinó també la proximitat cultural, ja que un atemptat comès en un país proper culturalment al nostre, amb persones que poden tenir les mateixes costums o similars i que poden tenir el mateix nivell de vida que tenim aquí, té més impacte social que altres atemptats comesos en zones més allunyades culturalment, i una mostra pot ser que constantment hi ha atemptats a països del Pròxim Orient i en alguns països d'Àfrica, i en ocasions no s'arriben ni a

mencionar en els mitjans de comunicació locals, pel que no se'ls hi dona la importància que haurien de tenir, partint de la base que totes les vides humanes tenen el mateix valor i tothom hauria de tenir el mateix dret a viure la vida amb llibertat i sense por; les víctimes en aquestes regions són iguals que les d'aquí, però al no tenir la mateixa repercussió i al no compartir la mateixa cultura ni costums, la victimització indirecta no és tant elevada, i per consegüent, la por que generen aquests atemptats de ser víctimes d'un nou atemptat en la nostra regió no és molt elevada.

CONCLUSIONS

El terrorisme es pot considerar com els actes violents comesos per un grup organitzat que té motivacions polítiques, i que busca, a més de causar el major nombre possible de víctimes directes dels seus actes terroristes, també causar el major nombre de víctimes indirectes, és a dir, que la població agafi por a sortir al carrer o a seguir amb la seva vida quotidiana pels actes terroristes. Podem observar que tots els enquestats coneixen del terrorisme i dels darrers atemptats a Barcelona i Cambrils, i que arran d'aquests, la preocupació pel terrorisme i pel fet de ser-ne víctima ha augmentat. Tot i que la majoria dels enquestats coneix el terrorisme, no hi ha tingut contacte, és a dir, no n'ha sigut víctima directa ni pròxima, més enllà dels efectes indirectes que generen aquests atemptats.

En un principi es podia pensar que la por a ser víctima del terrorisme anava lligada amb el fet de tenir un nivell socioeconòmic i educatiu baix, i també al fet de ser un individu jove, però segons hem pogut comprovar en l'enquesta, el nivell educatiu de les persones que més por asseguren tenir, és majoritàriament del nivell del grau o superior, i el seu nivell econòmic tampoc és baix, estaria dins la mitjana de la població, pel que es pot extreure la conclusió que el nivell econòmic no influeix en la por vers el terrorisme, i el nivell educatiu alt sí que influeix, però de manera negativa, és a dir, a més nivell formatiu, més possibilitats de tenir por de ser víctima del terrorisme. Cal tenir en compte, que la mostra pot resultar esbiaixada al ser estudiants de la UOC i de Criminologia una part dels enquestats, pel que tenen una sensibilitat especial vers el terrorisme, i també un nivell educatiu elevat. D'acord amb els resultats obtinguts de les persones entrevistades, la teoria respecte el fet que un baix nivell educatiu o econòmic genera més por al terrorisme no és correspon als resultats obtinguts en la enquesta.

El tractament que els mitjans de comunicació també podia semblar rellevant o inclús excessiu, però en realitat és considera que el tractament que se li dona al terrorisme és correcte, i que el terrorisme no es un problema majoritari en el nostre país, tot i que si que es considera que la propaganda que realitzen les organitzacions terroristes genera certa por, així com la presència als mitjans genera certa preocupació, tot i que el tractament donat sigui adequat, el que significaria que la població romandria més tranquil·la sense conèixer del terrorisme, i que com més en coneix més por té. El fet que no sempre tingui difusió en els mitjans de comunicació el missatge i la propaganda de les organitzacions terroristes pot influir en el fet que no generi molta por, com també pot influir a la inversa, si apareix de forma reiterada una organització terrorista i les seves accions en els mitjans de comunicació, els nivells de por generats augmentaran, i poden donar una idea errònia de les accions i incidència que el terrorisme té al nostre país, donat que pot semblar un problema majoritari i que es dona al mateix nivell que altres delictes, quan, tot i la seva importància, no es dona en major mesura, només se li dona més rellevància en els mitjans que altres delictes, així com se li dona més rellevància a atemptats comesos en països propers, tant geogràfica com culturalment, que no en països més allunyats, els quals poden haver patit greus atemptats i de forma més constant, i en ocasions ni tant sols s'ha mencionat aquí, pel que queda clar que el paper dels mitjans de comunicació té una important influència en la por que es pugui tenir vers el terrorisme, si el tractament és correcte i no excessiu, la por vers el terrorisme no serà tant elevada com si s'estan emetent constantment notícies sobre el tema cada dia, donant a entendre que és un problema majoritari i que pot ocórrer un nou atemptat terrorista de manera imminent.

La presència policial és un altre tema rellevant, així com la col·laboració internacional entre cossos de seguretat, la qual s'endevina insuficient, i això genera una certa inseguretat vers al terrorisme, ja que el fet que en ocasions no es comparteixi informació entre països, o es faci en comptagotes, pot provocar que alguns individus escapin als controls i tinguin més oportunitats de cometre atemptats terroristes, pel que queda palesa la importància d'una major i millor cooperació entre els diversos cossos de seguretat, tant nacionals com internacionals. Dins el mateix tema policial, també és important la presència policial als carrers per a crear un clima i unes sensacions de més seguretat, importants per a què la por al delictes no incrementi i, inclús, disminueixi.

En conclusió, la por i preocupació vers el terrorisme ha variat en els últims mesos, arran dels atemptats de Barcelona i Cambrils, incrementant-se, però aquesta preocupació ja existia prèviament, més tenint en compte els atemptats passats d'ETA al nostre territori, i el llarg historial terrorista que hi ha hagut en els últims anys, que s'ha donat més rellevància a aquests atacs i als danys que provoquen, augmentant així la preocupació, especialment en aquelles persones que han viscut de manera propera un atemptat terrorista. Queda clar que aquesta preocupació disminueix paulatinament com més s'allunya un individu de la zona on s'ha comès un atemptat, és a dir, que no genera la mateixa preocupació un atemptat ocorregut a la mateixa ciutat o a menys de 100 quilòmetres, que un altra ocorregut a Àfrica o Àsia, i no només per la distància quilomètrica, sinó també cultural, ja que en la nostra societat tendim més a identificar-nos i veure'ns reflectits en individus de països propers, dels anomenats occidentals, que no pas amb individus de països asiàtics o africans, que en ocasions són considerats de països en vies de desenvolupament, i inclús, menys dignes de compassió o de viure que els dels països occidentals, com si les seves vides no tinguessin el mateix valor; en la nostra societat és tendeix a no donar importància i no tenir gaire en compte atemptats i successos en aquests països, quan en realitat haurien de tenir la mateixa importància i rellevància que els ocorreguts en el mal anomenat "primer món", el que mostra que queda molta feina per fer en quan a comprensió, compassió i enteniment dels altres, que tot i no viure igual ni tenir les mateixes costums, no són tant diferents de nosaltres.

La hipòtesi general del treball era si els factors interns afecten tant com els factors externs en les sensacions que genera el terrorisme, i segons els resultats obtinguts en la recerca realitzada, no es pot confirmar que afectin en la mateixa mesura, especialment en el cas del baix nivell econòmic i d'estudis generin més por i inseguretat respecte el terrorisme, així com tampoc que una menor edat i, per consegüent, una menor experiència, influeixin en tenir més por al terrorisme i les seves conseqüències. Si que es confirma que l'ús de vehicles a motor és el mètode que més por genera en la població, així com que un atemptat terrorista en una zona propera geogràfica o culturalment augmenta les possibilitats de que un individu esdevingui víctima indirecta del terrorisme. Les víctimes indirectes del terrorisme són aquells individus que tot hi no ser víctimes directes d'un delictes, pateixen una repercussió pel mateix, ja sigui la por de ser la propera víctima, el canvi d'hàbits i una major sensació d'inseguretat i por; és un individu que esdevé vulnerable respecte les sensacions que genera el terrorisme, sense la necessitat d'haver patit directament les conseqüències d'un delictes o, en aquest cas, del terrorisme. Caldria realitzar un anàlisi en profunditat al respecte de les víctimes indirectes per identificar les seves característiques especials i poder tractar-les amb la mateixa consideració que les víctimes directes dels atemptats, ja que tots són víctimes del terrorisme.

Segons els objectius, es volia comprovar si els atemptats tenien èxit segons la definició de terrorisme, és a dir, si aquests atacs generar por i terror més enllà de les víctimes directes dels

mateixos, el que seria, si generen víctimes indirectes, i analitzant les respostes obtingudes a la qüestió de si havia canviat el nivell de preocupació i de por vers el terrorisme després dels recents atemptats de Barcelona i Cambrils, es pot veure una tendència afirmativa, és a dir, la sensació de por ha augmentat lleugerament arran d'aquests atemptats, motiu pel que es pot considerar que els atemptats terroristes tenen èxit en crear por i víctimes més enllà de les que causa directament l'atemptat, sobretot si l'atemptat ha estat proper geogràficament, el que genera més por que altres atemptats més llunyans, però la conclusió és que els atemptats terroristes compleixen amb una de les seves finalitats, com és crear el major nombre de víctimes possibles, tant directes com indirectes.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Antón-Mellón, Joan** (2017). *Terrorismo. Disección de la Barbarie*. Barcelona: Tibidabo Ediciones.
- Beltrán, Alberto** (2018). *Propaganda terrorista. La violencia como mensaje*. Madrid: Editorial Tébar Flores.
- Collins, Alan** (2013). *Contemporary Security Studies*. Oxford: Oxford University Press.
- De la Corte Ibáñez, Luis** (2006). *La lógica del terrorismo*. Madrid: Alianza Editorial
- Di Cesare, Donatella** (2017). *Terrorismo. Una guerra civil global*. Barcelona: Gedisa Editorial.
- G. León García, Orfelio; Montero García-Celay, Ignacio** (2015): *Introducció i metodologia d'enquestes*. Barcelona: Editorial UOC.
- Horgan, John** (2009). *Psicología del terrorismo*. Barcelona: Gedisa Editorial.
- Kepel, Gilles** (2016). *El terror entre nosotros. Una historia de la yihad en Francia*. Barcelona: Ediciones Península.
- Kleber Espinosa, Javier Mauricio, Quiroz Molinares, Nathalia**. *Lo que nos aterroriza del terrorismo*. *Psicología desde el Caribe*. 2015, 32 (Mayo-Agosto): Consultat el 15 de desembre de 2017 des de: <http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=21341030001>
- Leahy, Robert L.** (2018). How to Think About Terrorism. [en línia] *Psychology Today*. Data consulta el 8 de març de 2018 des de: <https://www.psychologytoday.com/blog/anxiety-files/201802/how-think-about-terrorism>
- Payá Santos, Claudio Augusto; Tomé Bermejo, Fernando; Abad Quintanal, Gracia** (2017). *El terrorismo como desafío a la seguridad global*. Pamplona: Editorial Aranzadi.
- Pereda Beltran, Noemí; Tamarit Sumalla, Josep M.** (2013). *Victimologia teórica y aplicada*. Barcelona: Huygens Editorial.
- Portela, Edurne** (2016). *El Eco de los disparos. Cultura y memoria de la violencia*. Barcelona: Editorial Galaxia Gutenberg.
- Reinares Nestares, Fernando** (2003). *Terrorismo global*. Madrid: Editorial Taurus.
- Serrano Maíllo, Alfonso** (2015). *Enfocaments crítics en criminologia (I)*. Barcelona: Editorial UOC.
- Serrano Maíllo, Alfonso** (2015). *Historia de la teoria criminològica*. Barcelona: Editorial UOC.
- Serrano Maíllo, Alfonso** (2015). *Les teories del control social i altres enfocaments*. Barcelona: Editorial UOC.
- Serrano Maíllo, Alfonso** (2015). *Teories de l'aprenentatge social i general de la frustració*. Barcelona: Editorial UOC.
- Serrano Maíllo, Alfonso; Realpe Quintero, María Fernanda** (2016). *Teories macro: anomia, legitimitat de les institucions i eficàcia col·lectiva*. Barcelona: Editorial UOC.

ANNEX 1

ENQUESTA

SECCIÓ 1

TFG Sensacions sobre el terrorisme

Treball de fi de Grau per a conèixer les sensacions que té la població de Catalunya respecte el terrorisme, i poder avaluar les variables que intervenen en la por al delictes i al terrorisme o en qualsevol sensació que aquest pugui generar. El qüestionari en si no us portarà més de 5 minuts de fer, i totes les dades aportades seran tractades de manera confidencial i anònima, només serviran per a la finalitat del treball.

SECCIÓ 2

Preguntes de control

Una sèrie de preguntes per a establir variables a tenir en compte en les sensacions del terrorisme.

Edat *

- Menys de 18 anys
- De 18 a 25 anys
- De 26 a 40 anys
- De 41 a 60 anys
- De 61 a 80 anys
- Més de 80 anys

Sexe *

- Home
- Dona

Nivell d'estudis acabats *

- Sense estudis
- Ensenyament obligatori (ESO o BUP)
- CFGM
- CFGS
- Batxillerat
- Grau, diplomatura, llicenciatura o equivalent
- Màster universitari o postgrau
- Postgrau
- Doctorat

Nivell d'ingressos *

- Menys de 5.000€ anuals
- De 5.000€ a 10.000€ anuals
- De 10.000€ a 20.000€ anuals
- De 20.000€ a 30.000€ anuals
- De 30.000€ a 40.000€ anuals

- De 40.000€ a 50.000€ anuals
- Més de 50.000€ anuals
- Prefereixo no contestar

Ocupació *

- Estudiant
- Treball a temps parcial
- Treball a temps complert
- Atur
- Estudiant i treballant

Nucli de població *

Els habitants de la vostre població de residència.

- Menys de 1.000 habitants
- De 1.000 a 5.000 habitants
- De 5.000 a 10.000 habitants
- De 10.000 a 30.000 habitants
- De 30.000 a 50.000 habitants
- De 50.000 a 100.000 habitants
- Més de 100.000 habitants

Tipus de població *

- Urbana
- Rural
- Otro:

SECCIÓ 3

Sensacions respecte el terrorisme

Has tingut cap contacte amb el terrorisme en la teva vida? *

- Sí
- No

En cas de respondre positivament la pregunta anterior, podries exposar el cas?

-

Estàs al corrent dels darrers atacs terroristes ocorreguts al nostre país? *

- Si
- No

Podria avaluar en quin grau tenia por de ser víctima d'un atac terrorista abans dels atemptats de Barcelona i Cambrils? *

- Valoració del 1 al 5 (1 cap, 5 molta)

Seguint la pregunta anterior, aquesta preocupació ha augmentat arran dels últims atemptats de Barcelona i Cambrils? *

- Si
- No

En cas d'haver contestat afirmativament la resposta anterior, en quin grau ha augmentat la seva preocupació?

- Valoració del 1 al 5 (1 no ha augmentat, 5 ha augmentat molt)

La major presència policial als carrers, li ha generat més por o més tranquil·litat? *

- Valoració del 1 al 5 (1 més por, 5 més tranquil·litat)

La presència als mitjans de comunicació del terrorisme, li genera malestar o preocupació? *

- Genera malestar
- Produeix tranquil·litat
- No produeix cap preocupació
- Genera preocupació

Seguint amb la presència del terrorisme als mitjans de comunicació, el tractament que es dona, és correcte o excessiu? *

- És massa reduït
- És correcte
- És excessiu

La propaganda que realitzen les organitzacions terroristes, en quin grau li genera preocupació o por? *

- Valoració del 1 al 5 (1 No em preocupa, 5 em genera molta por)

D'acord amb el tractament que fan els mitjans de comunicació del terrorisme, en quin grau creu que el terrorisme és un problema majoritari en el nostre país? *

- Valoració del 1 al 5 (1 És minoritari respecte els altres delictes, 5 majoritari)

Quines possibilitats creu que té de ser víctima d'un atemptat terrorista? *

- Valoració del 1 al 10 (1 cap, 10 totes)

Ha variat el seu mode de vida o els seus hàbits i costums arran dels atemptats de Cambrils i Barcelona? *

- Si, molt
- Si, lleugerament
- No, per res
-

Ha dut a terme alguna de les següents accions per ha sentir més seguretat vers el terrorisme? *

De cada una de les accions, distingir entre: No s'aplica, Poc, Bastant, Molt.

- Canviar el lloc de residència
- Comprar un arma
- Classes de defensa personal
- Reduir les sortides al carrer
- Reduir l'ús del transport públic
- No fer noves relacions socials
- Contractar un servei d'alarma
- Canviar de rutes i hàbits per despistar

SECCIÓ 4

Valoració Terrorisme Global

Preguntes per avaluar la valoració que es fa del terrorisme a nivell global, i segons on es produeixi i en quines circumstàncies.

Atacs terroristes internacionals *

Avaluar en quin grau els atacs terroristes han tingut rellevància en l'augment de la sensació de por, distingint entre: Poca rellevància, Moderada rellevància, Bastanta rellevància, Molta rellevància

- 11-S-2001 Nova York
- 11-M-2004 Madrid
- 7-J-2005 Metro de Londres
- 7-G-2015 Charlie Hebdo a França
- 17-N-2015 Paris (Sala Bataclan)
- 14-J-2016 Niça
- 19-D-2016 Berlin
- 22-M-2017 Manchester
- 17-A-2017 Barcelona i Cambrils
- 3-J-2017 Atropellaments a Londres

Dels mètodes utilitzats per a cometre atemptats arreu del món, quin és el que més por us genera? *

Per a respondre aquesta pregunta, cal valorar el fet de perquè pot generar més por una opció que una altra, si es perquè té més probabilitats de passar, o perquè es pot matar més persones en un sol atemptat.

Distingir entre Cap por, Poca por Indiferència, Bastanta por, Molta por

- Ús de vehicles a motor
- Ús d'explosius
- Tiroteig
- Segrest d'avions
- Terrorista suïcida
- Apunyalaments massius

Considera que la col·laboració internacional entre els cossos de seguretat mundials és suficient? *

Actualment, cada Estat té la seva pròpia regulació i tractament en matèria de terrorisme, tot i que s'intenta fer front comú en la seva lluita, la informació que es comparteix entre organismes encara és poca.

- Sí
- No

-

Si has contestat negativament a la pregunta anterior, marca quin grau d'inseguretat et genera aquesta falta de col·laboració.

- Valorar del 1 al 10 (1 Cap inseguretat, 10 molta inseguretat)

Avalua en quin grau sentiries més por o tindries més sensacions si patís un atemptat terrorista en alguna de les zones esmentades? *

Distingir entre Gens, Poc, Indiferent, Bastant, Molt, Pànic de ser víctima

- A la meva ciutat o a menys de 100 kms.
- Al meu país
- A Europa
- A un altre país occidental (USA, Canada...)
- A Àsia
- A Àfrica